

ACC. NR M. 13352 : 1-13.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Skåne Upptecknare: Frans Mårtensson, Bjuvantevils
Härad: Järrestad Berättare: " " "
Socken: Ö. Nöbbelöv Berättarens yrke: f. d. lantbrukare
Uppteckningsår: 1954 Född år 1877 i Ö. Nöbbelöv

Man och kvinna. s. 1-13.

N. M. 39.

Manliga egenskaper ACC. N:R M. 13352:1.

Vad jag här möjligen kan meddela, sträcker sig om-
kring 70 år tillbaka i tiden.

Det som ansågs utmärkande för mannen var,
god hållning, storvuxenhet och frimodighet i upp-
trädande. Som karaktäristiska egenskaper räknades,
att rakt på sak våga säga vad man ansåg vara
rätt, att hava ett lätt handlag med grovarbete
och att kunna tydligt och klart läsa inman till,
samt att kunna de fyra räknesätten, addition,
subtraktion, division och multiplikation.

Som goda färdigheter räknades att väl kunna
köra ett par unga, eldiga hästar och att kunna
själv lyfta en tunna säd från ryggen.

Utmärkande egenskaper för mannen i motsats
mot kvinnan voro att skickligt kunna för-
draga smärtor vid irakat olycksfall och själv-
behärskning då annars någon fara hotade.

1) En karl som lade i dagen ett mycket framträ-

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

N.M.39

1

Manliga egenskaper

ACC. N:R M. 13352:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

2

dande kvinnofolkstrycke, ansågs vara vete och mindre frätillig. Som hövskethet hos en man ansågs vara, att han värdigt tilltalade kvinnor, och på ett oförargligt sätt kunde umgås med desamma. Som ohöviskt ansågs att med närstående blickar betrakta en kvinna och att med folkydiga ord tilltala henne. Som hederbegrepp för en man gent emot kvinnan gälde, att mannen hade rätt till mer frifalighet än kvinnan. Som skamligt för en man ansågs att visa ömhetstygelse för andra än för egen hustru och barn. Ting utmärkande för mannen voro, hatt, käpp, förskin för smeder och snickare, kniv, klocka och snusdosa. De som voro gamla för 60 å 70 år tilltalade, voro i allmänhet skägglösa. Men via denna tid börja det bli vanligt med skägg såsom polisonger, mustascher med piprskägg och även helskägg. Skeppare buro hakeskägg.

Manliga egenskaper

ACC. N:R M. 13352:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3

För 30 à 40 år tillbaka börja skägget åter att försvinna. Frånsett sjömän har det väl varit rena undantag om någon man latverat sig. Om män, som visade förkärlek för smycken och prydnader, sådes att de voro fåfänga. Som prydnader kunde en man bära en lifen plym i hatten, bärlocker i urkjedjan eller en mindre läderportfölj på promenadkäppen. Att ta befattning med blommor och örter ansågs mera höra kvinnan till än mannen. G. k. kloka voro ansedda för att ha något visst mystiskt över sig och voro på visst sätt respekterade, man undgickes inte gärna med dem utom i tvingande fall. En man som sysslade med poesi ansågs vara verklig. Fiol, eller dragspel, ansågs vara passande musikinstrument för en man. De manliga medlemmarna i familjen hade klädskap där de förvarade sina kläder.

Kvinnliga egenskaper

ACC. N:R M. 13352: 4.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Det kvinnliga idealst skulle vara vacker kropps-
figur med smärt midja och breda höfter, lirliga
ögon, lätta och behagliga rörelser, trått god säng-
höst och mågot flyg i uppsträande samt väl
insatt i hussliga göromål. Egenskaper som
smått föraktades, var hennes menstruation.
Som exempel för på kvinnlig konstfärdighet kan
närmas, att ^{hon} slästad halm kunna utföra vackra
broderier på med svart samet klädda fädnings-
hållare, askar och en del andra saker. Konst-
knypppling tröde och konstvävnad voro an-
sedda som särskilt fina kvinnliga färdighe-
ter. En kvinna som visade kärlycke, var i regel en
frisk och belevad människa. För vänninnor emel-
lan ansågs det mycket passande att den ena vän-
innan stöt den andra ömt i famn då hon drabbats
av någon större sorg. Passande ömhetsbetygelse mot
mannen, bestod i att kvinnan gav honom en varm

4

4)

Kvintliga egenskaper

ACC. N:R M. 13352:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

5

handtryckning och att lägga ett medlidsamt ut-
tryck i blicken mot honom då han drabbats av
mågon sorg. I hem där mannen ej var drinkare,
eller annars brukade ett brutalt uppförande, respek-
terades husmoderns omdöme och fick fritt ordna
med tjuaningar samt bära mysklarna till för-
råden och utrymmen. De manliga medlemmar-
na i familjen ansågos nog som något mer än de
kvintliga. Systrar tillätos äta tillsammans med
bröder vid bordet, men fingo kanske stå medan
bröder fingo sitta. Rangordningen i öfrigt bestäm-
des efter åldern. Kvinnan hade frihet att röra
sig ute efter eget val. Men det passade ej att hon
besökte ställen där männen samlades för att
dröfta vissa allmänna angelägenheter, såsom
till ex. hur det för året skulle förfaras med luns-
"allmänning", ej heller fick kvinnan deltaga i
stämmer. I kyrkan skulle kvinnorna placera

5)

Kvintliga egenskaper

ACC. N:R M. 13352:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

sig i stolar och till vänster, även de gifta. I processioner deltog kvinnor och män blandade om varandra, men på bjudningar placerades i regel männen vid ett bord och kvinnorna vid ett annat.

Som änka och egendomsägare, fick kvinnan en mera framträdande ställning. Om en kvinna badade ute, sökte hon en mera avskild plats, då badkläder ej förekom i gammal tid.

Förkläde var ett vanligt plagg för kvinnor. Som smycke användes brosch och silkehattduk med frans, knuten kring halsen i rosettform med ändarna hängande ner åt bröstet till en 20 cm. längd.

Speciell kvinnoeigendom voro kista, för förvaring av kläder. Mindre skrin, vackert arbetat, och vanligen en fästernansgåva. I detta skrin förvarades finare linnesaker. Även byrå var en möbel som hörde kvinnan till. En kvinna

fick i regel ej bära håret bart och absolut inte kort.
klipp

6

6)

Kvintliga egenskaper

ACC. N:R M. 13352:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

7

Angående kvinnans heder och anständighet, ansågs det mycket ofpassande av henne att ensam nattetid sällskapa med en man, vare sig ute eller inne. En kvinna som fick barn förl äktenskapet drog skam över sig. För en änka med oäkta barn, ansågs skammen ännu större. Ogift kvinna med oäkta barn hade mindre utsikter på äktenskapsmarknaden och fick i regel nöja sig med en mindre värdig man. För en man som var fader till ett oäkta barn spelade inte detta fullt så stor roll. För en kvinna att rida eller syssla med hästar, ansågs mest passande inom herrskapsklassen. Det ansågs också mindre passande för en kvinna att sysselsätta sig med hundar. Det rädde nog den uppfattningen att kvinnan hade mer fallenhet för trolldom än mannen. Om en man var stads i något viktigt ärende och han först mötte någon kvinna, betydde detta

Kvintliga egenskaper

ACC. N:R M. 13352:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

okur, han spottade då efter henne, eller vände om och gick hem, utan att utkräffa sitt ärende. Mötet gälde endast äldre kvinnor. Kvinnan var den som först tog upp nymodigheter när det gälde klädsel.

Bror och syster delade inte bädd sedan de kommit upp i skolåldern.

Mänliga yrken och sysslor.

Bland yrken för män, var skräddaryrket kanske något föraktat. Mjölkning, matlagning och trädgårdsarbete ansågs det att en karl ej skulle befatta sig med. På landsbygden förekom inte all vävning utfördes av män, eller att karlarna blivit kvinnoarbete, utom att kvinnan på senare år börjat köra traktor.

Kvinnliga yrken och sysslor.

Mjölkning var en kvinnlig sysselsättning. Likaså var det vanligt i äldre tider att kvinnor i äldre tider deltog i arbetet med att sprida gödseln.

8

8)

Kvinnliga yrken och sysslor

ACC. N:R M. 13352:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

9

Vid byt och bak fingo kvinnorna ingen hjälp av männen, utom det att en man pumpade upp vattnet som behövdes och eldade i bakugnen. Gjälrförörjande kvinnor brukade hjälpa till vid sådana arbeten. Äu en kvinna deltog i körster, hörde till undantagen. Linbräkning var ett arbete som utfördes gemensamt av män och kvinnor. När det gällde den kvinnliga hemstöjden under vinterfiden, slutade inte kvinnornas arbetstid för än kl-10 ä 11 på kvällarna.

Kvinnor i arbetslaget.

När det var kvinnor med i arbetslaget såsom vid häst eller tröcke, togs det alltid något hänsyn till dem, så att männen inte använde så grova uttryck som ömars i vanliga fall. När en kvinna inträdde i ett manligt arbetslag mottogs hon vanligen med skämsamma anspelningar på erotiken. Nog fanns det kvinnor med kurage, som gycklade med män.

Kvinnor i arbetslaget

ACC. N:R M. 13352:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Vid laklagsöl var det bara kvinnor inom den närmaste släkten och då särskilt de yngre. Dessa hade då till uppgift att samla blommor och binda in i kronan som skulle sättas upp över lakeringen. Vid slottförel, skördegille, tryflegille och klönegille skulle alla, män och kvinnor, som deltagit i arbetet, vara med. Vid skördegille gjordes dock det undantaget, att endast de fingo vara med, som deltagit i arbetet minst tre dagar.

Om en grupp kvinnor ensamma firade en arbetsfest, eller sällskapade ensamma och en man inträdde, som hade anseende blev han glad och vänligt mottagen. Var han däremot mindre väl ansedd kunde han bli föremål för drift och gyskel.

Vid barnfödelse.

Vid barnfödelse fick maken närvara och hjälpa till om han ville och kunde. Vid barnsäng i gården behandlades männen på samma sätt som vid vanligt

10

Barnfödsel

ACC: N:R: M. 13352: 11.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

sjukdomsfall. Det var regel att barnafaderns äldsta
syster skulle bära det först födda barnet till dopet.
Faddrar skulle vara två av de närmaste släk-
tingarna, helst manliga.

Vid begravning.

Fördringställande av liket var utelutande kvin-
nogöra, utom klipping och rakning vilket ut-
förades av någon mansperson. Likkistan var i
allmänhet lika för män som ^{för} kvinnor. Gälde
det en mycket ung människa, eller ^{ett} barn, kunde
kistan vara prydd med en smal försilvrad papp-
persbård, för övrigt var den hållen helt i svart.

Vid helger

Till jul var det kvinnornas sak att laga hand om
slagten, baket, byggen och städning och pyntning
av hemmet. Loppning av gårdspan tillkom män-
nen. Likadant vid nyår och påsk. Till pingst och
midssommar tillkom det dessutom kvinnorna

11

11)

Vid helger

ACC. NR M. 13352:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

att snygga upp i trädgård, att måja förskuggbron,
dagligrum och kök.

Ungdomens umgängesformer

Pojkar och flickor brukade gemensamt anordna
dans och lek. I flesta fall var det pojkar som var
initiativtagare här till. Det var bara under skoltiden,
som flickorna samlades till lek. I varje by fanns
alltid någon öppen plats där ungdom kunde
samlas till dans och lek till ex. skolgården, eller
någon passande äng, men också i någon bondgård
där ägaren var villig upplåta någon större toa,
trälst med plankgolv. Efter dansens slut kunde
hända att en och annan av pojkarna fick följa
hem någon av flickorna och då gjorde sitt
parti för livet. Men början till parti kunde även
färdkomma via kyrkobesök. Om en flicka, som
utför mycket sökte pojkars sällskap, sådes att
hon var manfolka galen. En pojke som var

18

12)

Ungdomens umgänge

ACC. N:R M. 13352:13.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

13.

flickorna efterhängsen, om honom sade, att han
var fruntimmeriskär. Föräldrars mening om ung-
domens umgänge var, att umgänget skulle vara
strängt redligt. Sexuella anspelningar i talet
pojkar emellan har alltid förekommit, men kan-
ske mera nu än förr. På ha tur hos flickorna
ville pojkar med gry i gärna ge sig sken av.
På flickorna hade ökenamn på pojkarna, före-
kom nog mera för än nu. En flicka som hade an-
seende om sig att vara tillgänglig för alla, fick
ökenamnet "Gumman". Det ansågs som större
skam för en flicka att få ökenamn än för en
pojke.